

БУЛА ТАКА ПАРТІЯ

Про комуністичний рух на території Західної України за часів входження її до Польщі і тепер мало хто знає і практично ніхто не пише. Молоде покоління взагалі не знає, що була така Компартия Західної України (КПЗУ), яка в умовах підпілля вела боротьбу за визволення Західної України з-під влади Польщі і об'єднання її з Радянською Україною.

Комуністична діяльність в Польщі за часів Піلسудського була заборонена. Комуністів судили, кидали в в'язниці, посиляли на каторгу. Але ще трагічніше те, що майже всі члени КПЗУ, які у вересні 1939 року опинилися на території СРСР, були репресовані, а всю КПЗУ оголосили згарищем. Тоді він жив у Млинової, хоча сам був родом із села Острів. Мабуть, недарма його підпілля кличка була «Руба», бо Ковальчук дійсно був затятий рибалка.

І.В.Вальчун в той час ще працював головою колгоспу ім. Леніна Млинівського району. Ми, учні відразу звертали увагу, що замість однієї руки у нього протез. На його грудях кременого чоловіка поблизкували ордені Леніна і Жовтневої Революції.

Колі ці, далеко аж не молоді люди, починали свою розповідь, ми слухали її із роззявленими ротами, бо немов би очевидці могли бачити неземні дубнівської і Рівненської в'язниць, де в свій час, не з власної волі побували наші гості. Ми немов би чули завивання німецьких літаків в небі над Іспанією, де воював Іван Вальчун. Багато ще сторінок минулого відкривалося перед нами, завдяки живим спогадам ветерана. До речі, я дуже сумніваюсь, що сучасні учні з таким же захопленням попитимуть кожне слово живих свідків і учасників подій, віддалених від сучасності десятиліттями. Що поробиш: змінився час, змінилися і пріоритети. І треба, як не сумно, це сприймати спокійно. Однак і роботи вигляд, будинок певних подій або осіб в історії взагалі не було, або згадувати про них тільки зі знаком мінус — глупоство квансно-го патріота, яке іноді пере-

ДЕВ'ЯТНАДЦЯТЬ РОКІВ БОРЬБИ

КПЗУ була створена в лютому 1919 року на установчому з'їзді у Станіславі. Це був час, коли під впливом більшовицького перевороту в Росії, комуністичні ідеї швидко поширювалися по-

всьому світу, маючи сприятливе підґрунтя, сформоване як наслідок Першої світової війни. Це, насамперед, зубожній народ, масова безробіття, голод, безпритульність.

До 1923 року партія носила назву Комуністична партія Східної Галичини (КПСГ). У заснуванні партії взяли участь також представники Наддніпрянської України. Першим секретарем ЦК КПРС було обрано Карла Саврича, відомого ще під псевдонімом Максимович. Родом він із села Кузьмичів, що тепер в Галицькому районі Івано-Франківської області. Людильо, який був універ-

ситетом у Львові, а потім став студентом юридичного факультету Львівського університету. З 1914 році його мобілізували в австрійську армію. У 1915 році потрапив в російський полон. Саме в полоні під впливом більшовиків став переконаним комуністом. В 1919 році повертається в Станіслав для підпільної роботи. Він і став одним із засновників КПСГ. В політичній біографії Карла Саврича спостерігається його тисний зв'язок з ВКП(б). Він був її членом і навіть кандидатом у члени політбюро ЦК КП(б)У. Закінчив Карл Саврич свою партійну кар'єру трагічно. У 1933 році він був заарештований у Москві і засуджений за сфабрикованою чекістами справою «Української військової організації» до десяти років ув'язнення. Помер у т.р. у 1937 році.

У 1919-1920р.р. КПСГ вважалась обласною організацією КП(б)У, але мала окреме представництво в Комінтерні.

Під час польсько-радянської війни, за директивою з Москви, 15 липня 1920 року була проголошена маріонеткова Галицька соціалістична Радянська Республіка. КПСГ вийшла з підпілля і діяла під назвою Комуністична партія Галичини. Після відступу Червоної армії з території Галичини, 23 вересня 1920 року ГСРР припинила своє існування і комуністи знову були змушені перейти на нелегальне становище.

Після остаточної окупації Галичини Польщею КП(б)У уклала в Москві угоду з Комуністичною партією Польщі (КПП), згідно якої КПСГ мала входити до складу КПП на правах автономної частини. КПСГ поширила свою діяльність на Во-

линь, Холмищину, Підляшшя, частину Полісся і була перейменована на КПЗУ. Маючи широку автономію, партія проводила свої окремі з'їзди і обирала Центральний комітет. Членами КПЗУ, крім українців, були також поляки та євреї, які проживали в Західній Україні.

Партія діяла в підпіллі, проте під її впливом перебували й легальні органі-

зації. Мабуть на увазі Українська соціал-демократична партія та Українське селянсько-робітниче соціалістичне об'єднання «Сельроб». Офіційним органом КПЗУ був журнал «Наша правда», що виходило в Берліні. Гітлер, прийшовши до влади у 1933 році, не заборонив відразу десятикішні видання. Що ним керувало — можна лише здогадуватися. У 1938 році Віконком Комінтерну виніс постанову про розпуск Компартії Польщі як «посібника фашистів, а разом з нею — Компартію Західної України. Ідея, якою б вона діяла, нічого не варту її існування».

На початок 1932 року в тому ж Клевані відбулася нарада місцевих організацій «Сельробу». В обговоренні питань, які хвилювали сельробітців, тобто комуністів, наважливішу участь взяли представники зібрати гроші для допомоги політичним в'язням. Зібрані кошти були передані сім'ям ув'язнених.

Помітною акцією комуністів Клеванщини стала організація 1 серпня 1932 року демонстрації протесту в честь Міжнародного дня боротьби за мир проти війни. Хоча демонстрація

характеру, поліція все-таки заарештувала 22 учасників демонстрації, в основному мешканців Клеваня та Грабов. Більше доби заарештовані перебували в відділі поліції міста Рівне, де їх депітували щодо організації заарештованих звільнити.

Партійні осередки Клеванщини входили спочатку як згадувалося вище, до складу Олицького райкому КПЗУ. У підпільній боротьбі виховувалися здібні організатори опозиційного руху. Серед них, насамперед, варто назвати ім'я Олександра Романовича Гуца. У 1934 році він побував на курсах проагандистів у Києві. Як бачимо, в ті часи перетнути радянсько-польський кордон можна було досить легко. «Візна» на кордоні, особово в районі Славути

населення Клеванщини значно впа. Але відомо, що 21 квітня 1937 року на першотравневій майдані у Клевані виступили члени КПЗУ, які закликали не припиняти боротьбу проти польської влади заради воз'єднання з Радянською Україною.

17 вересня 1939 року в Рівне вступили підрозділи 45-ї стрілецької дивізії Червоної армії. Населення зупричало червоноармійців з букетами осінніх квітів. Більшість людей справді раділи. Збулася мрія комуністів Західної України. Більшість з них незабаром дізнаються, що таке сталінські табори ГУЛАГ. Але це вже інша тема.

Вони ж майже нічого не знали, що таке голодомор.

С. СЕРГІЄВСЬКИЙ.

(тепер Хмельницька область) тоді були ще налівадкритими. Коли Олександр повернувся із курсів, то майже відразу був обраний членом Луцького окружного КПЗУ. Об'єктивно діяльність Олександра Гуца сприяла розбудові комуністичного підпілля в селах Клеванщини, зокрема в Толишеві, Старожовку, Новоставі, Оржеві, Сухавці, Ротачеві, Бронниках. Саме на фундаменті осередків названих сіл у червні 1934 року був створений Клеванський райком КПЗУ, який очолював Іван Родіонович Тимошук. Тоді ж почав працювати райком комсомолу на чолі з Р. Оксимчуком. Першою комсомолою в селі Дерев'яні не стала Ганна Микитівна Гуц Клеванський райком КПЗУ у документах ще іноді називається Дерев'яні. Це говорить про особливості ролі цього села в комуністичному русі на Клеванщині. До складу райкому увійшли переважно його мешканці Максим Гуц, Іван Тимошук, Мефодій Гуцько, Федір Свирид. У лі-

була концентраційним табором для опозиційної офіційній польській владі на кшталт Мордовських таборів в СРСР хрущовсько-червонівського періоду на населення Клеванщини

була концентраційним табором для опозиційної офіційній польській владі на кшталт Мордовських таборів в СРСР хрущовсько-червонівського періоду на населення Клеванщини значно впа. Але відомо, що 21 квітня 1937 року на першотравневій майдані у Клевані виступили члени КПЗУ, які закликали не припиняти боротьбу проти польської влади заради воз'єднання з Радянською Україною.

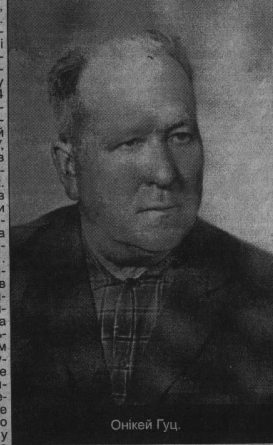
17 вересня 1939 року в Рівне вступили підрозділи 45-ї стрілецької дивізії Червоної армії. Населення зупричало червоноармійців з букетами осінніх квітів. Більшість людей справді раділи. Збулася мрія комуністів Західної України. Більшість з них незабаром дізнаються, що таке сталінські табори ГУЛАГ. Але це вже інша тема.

Вони ж майже нічого не знали, що таке голодомор.

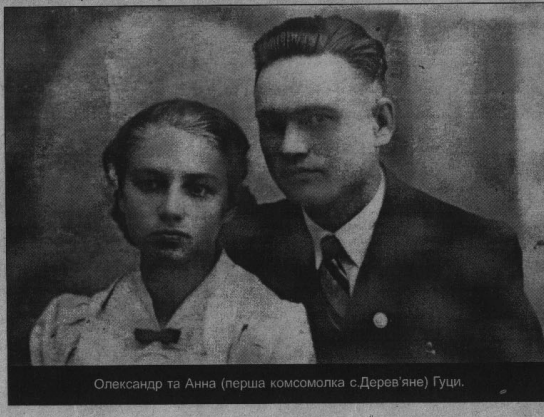
С. СЕРГІЄВСЬКИЙ.

Марко Бас.

Онیکей Гуц.

Олександр та Анна (перша комсомолка с.Дерев'яні) Гуци.